

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace studijního oboru Geotechnika
Reg. č. CZ.1.07/2.2.00/28.0009

Metoda konečných prvků – Úvod

(výuková prezentace pro 1. ročník navazujícího studijního oboru Geotechnika)

Metoda konečných prvků (Finite element method)

zkratka: (MKP nebo anglicky FEM)

Považována za nejefektivnější numerickou metodu pro modelování problémů matematické fyziky – tj. úloh popsanych v závislosti na typu řešené úlohy diferenciálními nebo integrálními rovnicemi různých typů

Základní charakteristika metody konečných prvků (MKP, FEM)

- patří mezi metody numerické (přibližné) – přesné řešení diferenciálních rovnic u , popisujících daný inženýrský problém, je nahrazeno řešením přibližným $u \cong \tilde{u}$
- metoda variační, vychází z podmínky minimalizace funkcionálu potenciální energie
- metoda převádí původní úlohu řešení diferenciálních rovnic, popisujících danou úlohu, na řešení soustavy algebraických rovnic (jednodušší úloha v porovnání s úlohou původní)

Metoda konečných prvků – Úvod

- kontinuální oblast, na níž hledáme řešení, je při aplikaci MKP rozdělena na dílčí podoblasti (tzv. konečné prvky), které spolu komunikují přes tzv. uzlové body – zaručují spojitost řešení (metoda modelování kontinua)
- výsledkem řešení jsou primárně hodnoty hledané funkce (např. posuny) v diskrétních bodech oblasti
- metoda konečných prvků využívá speciální volbu bázových funkcí, které předurčují pásovost matice tuhosti výsledné soustavy rovnic
- metoda velmi univerzální, lze pomocí ní řešit úlohy z různých oblastí, zohledňuje tvarovou i materiálovou variabilitu oblastí

Stručná historie vývoje metody konečných prvků

- 1941 – A.Hrennikoff (1896-1984) -rusko-kanadský stavební inženýr
- 1942 – základní teoretickou myšlenku metody (řešení difer.rovnic na dílčích podoblastech publikuje prof. R.Courant (Německo) v časopise Bulletin of American Mathematical Society

(1888- 1972)

(zdroj:wikipedia)

- počátky širší inženýrské aplikace metody kolem roku 1956 ve výzkumném Ústavu aeronautické a kosmické mechaniky v Ohio, USA – projekt Apollo
- principy metody zpočátku utajovány, první konference v Ohio (1965 a 1968) uváděly jen strohé informace
- vznikla v inženýrské praxi, teprve následně dokázána konvergence metody matematiky v 60-letech 20. století – nestandardní postup ve srovnání s dalšími aplikačními metodami

- největší rozvoj v civilním sektoru v letech 1965-1975
- široké aplikační možnosti – oblasti inženýrské (strojírenství, stavebnictví apod.), ale i oblast sociologická a ekonomická
- metoda se stále vyvíjí a zdokonaluje především z hlediska efektivity řešení komplikovaných rozsáhlých úloh
- metoda vyžaduje pro svou aplikaci výpočetní techniku, k dispozici je velké množství specializovaných softwarů pro různé aplikační oblasti

APLIKAČNÍ OBLASTI MKP

Aplikační oblast

Hledané parametry

mechanika kontinua

posuny

úlohy vedení tepla

teploty

proudění

rychlosti

elektrostatika

elektrický potenciál

magnetostatika

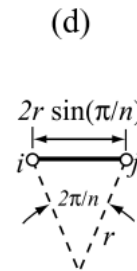
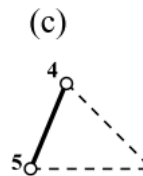
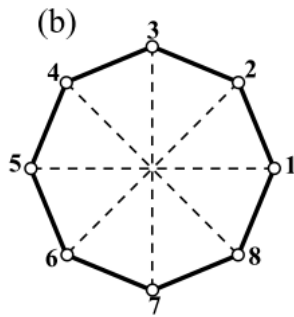
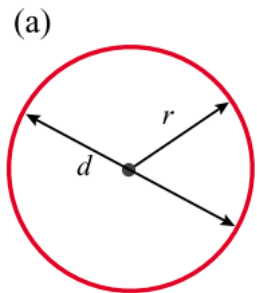
magnetický potenciál

..... a další

Ilustrace základního konceptu metody

Ilustrace základního konceptu dělení kontinuální oblasti na dílčí prvky – výpočet čísla π pomocí rozdělení kontinuální oblasti (kruh) na jednotlivé prvky (trojúhelníky)

- a) kontinuální oblast
- b) rozdělení na dílčí podoblasti
- c) vnější hranice elementu určena body 4 a 5
- d) jednotlivý element (délka vnější hranice $2r \sin(\pi/n)$) při rozdělení na n elementů

Vypočtená hodnoty čísla π v závislosti na počtu prvků n

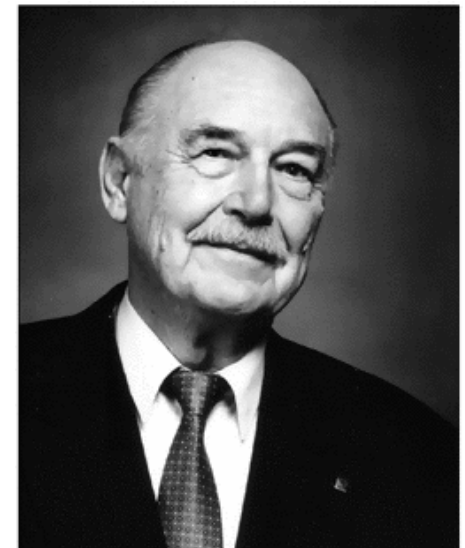
n	$\pi_n = n \sin(\pi/n)$
1	0.0000000000000000
2	2.0000000000000000
4	2.828427124746190
8	3.061467458920718
16	3.121445152258052
32	3.136548490545939
64	3.140331156954753
128	3.141277250932773
256	3.141513801144301

Základní zahraniční publikace zabývající se aplikací MKP v oblasti geotechnického inženýrství

- Zienkiewicz, O.C. *The finite element method*. New York, Mc Graw-Hill Publishing Company 1977.
- Desai, C.S., Abel, J.F. *Introduction to the Finite Element method*. New York, Reinhold, 1972.
- Duncan, J.M. State of the Art: Limite Equilibrium and Finite Element Analysis of Slope. In *Journal of Geotechnical Engineering*, vol. 122 ,1996.
- Schweiger, H.F., Kofler, M. Schuller, H. Some recent development in finite element analysis of shallow tunnels. *Felsbau*, vol. 17, 1999.
- Potts, D.M, Zdravkovič, L. *Finite element analysis in geotechnical Engineering*, Telford, London ,1999.

Nejvýznamnější domácí autoři, kteří se zasloužili o rozvoj a aplikaci metody konečných prvků v inženýrských stavebních úlohách

- „Brněnská škola „ vedená prof. Milošem Zlámalem
- 1. československá kniha o MKP (kolektiv profesorů Kolář, Kratochvíl, Leitner, Ženíšek)- Výpočet plošných a prostorových konstrukcí metodou konečných prvků, SNTL, Praha, 1979
- a další

prof. Ženíšek

Softwarové systémy pracující na základě MKP pro aplikace v geotechnice a podzemním stavitelství dostupné na katedře Geotechniky a podzemního stavitelství

PLAXIS 2D	firma Plaxis, Holandsko, rovinné modelování
PLAXIS 3D	firma Plaxis, Holandsko, prostorové modelování
TUNNEL 3D	firma Plaxis, Holandsko, prostorové modelování úloh především z oblasti tunelování
FOUNDATION 3D	firma Plaxis, Holandsko, prostorové modelování úloh z oblasti zakládání
CESAR	firma Itech, Francie, rovinné i prostorové modelování geotechnických úloh
GEO MKP	firma Fine, ČR, rovinné úlohy

GEO MKP

firma Fine, ČR, rovinné úlohy

MIDAS GTS

firma TNO Diana, Holandsko, rovinné i prostorové modely

PHASE

firma Rocscience, Kanada, rovinné úlohy, existuje i prostorová verze

ATENA

firma Červenka, ČR, řešení konstrukcí

ANSYS

velmi univerzální programový systém, nejen pro geotechniku

a další specializované softwary ...